

Els ocells del Vallès Oriental

Josep Ribas

Ed. Lynx, Barcelona, 2000, 454 pàg.

Ressenya

Albert Martínez Vilalta

Grup Català d'Anellament

Com a conseqüència de l'augment de l'interès de la nostra societat pels temes mediambientals i, en especial, pel coneixement de l'ornitofauna, durant els darrers temps han anat apareixent tot un seguit de faunes locals. Dins aquesta línia, *Els ocells del Vallès Oriental*, de Josep Ribas suposa una aportació d'una qualitat remarcable. L'autor ens presenta un treball exhaustiu i meticolós que recull les observacions fetes durant els darrers vint anys (1979-1999) en un territori molt extens (1.700 km²) que inclou la totalitat del Vallès Oriental i part de les comarques veïnes: el Vallès Occidental, Osona, el Bages, la Selva, el Maresme i el Barcelonès.

El treball s'inicia amb una descripció de l'àrea d'estudi, en què es diferencien tres regions orogràfiques: la serralada Litoral, la depressió del Vallès i la serralada Prelitoral. Tot seguit, inclou una descripció de les diferents regions biogeogràfiques i dels dominis de vegetació i fa esment

dels principals trets de l'impacte humà en aquesta zona tan densament poblada. Aquest darrer apartat inclou un quadre molt útil d'usos del sòl, on podem veure l'extensió que ocupen els principals ambients amb relació al conjunt de l'àrea d'estudi i a les tres regions orogràfiques considerades. Així mateix, es presenten set mapes temàtics en color, realitzats per Xavier Pons, sobre la xarxa hidrogràfica bàsica, el relleu, les precipitacions mitjanes anuals, les temperatures mitjanes del mes més càlid i del mes més fred, les àrees urbanitzades i els usos del sòl, que tenen una bona qualitat i ajuden força a interpretar els resultats.

El capítol destinat a la descripció de la metodologia és especialment llarg i detallat. És en aquest mateix espai on se'ns indica que el treball ha estat realitzat en tres fases. En la primera, que es va dur a terme entre 1979 i 1983, l'autor es va dedicar a determinar quines eren les espècies pre-

sents a l'àrea d'estudi. En la segona fase, realitzada principalment entre 1984 i 1990, va estudiar la distribució geogràfica de totes les espècies amb l'objectiu d'elaborar mapes a partir d'una retícula de 5 x 5 km de costat. En una tercera fase (1990-1999), l'autor va decidir assolir un major detall en l'elaboració dels mapes de distribució i va canviar la mida de la retícula a 1 x 1 km de costat. A més, durant aquest darrer període va dur a terme un estudi quantitatiu de les poblacions d'ocells nidificants i hivernants presents en la zona d'estudi.

Per a l'avaluació de les poblacions, l'autor ha utilitzat tres metodologies diferents en funció de les característiques de les diferents espècies considerades. Pel que fa als ocells escassos o que viuen en hàbitats molt localitzats, s'han fet recomptes dels exemplars presents; per a l'avaluació dels poblaments nidificants de la majoria de les espècies s'ha emprat el mètode de la parcel·la i, finalment, per avaluar la majoria de poblacions hivernants, així com els efectius reproductors de les espècies forestals d'elevada densitat, s'ha utilitzat el mètode dels índexs puntuals d'abundància (IPA).

El cos principal del llibre està destinat a la descripció de les dades recollides per a cadascuna de les espècies. Els textos són presentats en ordre sistemàtic, estan redactats de forma clara i concisa i, de cada espècie, s'hi inclouen dades sobre fenologia migratòria, hàbitats utilitzats, distribució territorial, dades quantitatives sobre el poblament a l'àrea d'estudi i les seves ten-

dències poblacionals. A més, quan hi ha dades suficients, s'hi inclou un mapa de distribució de la població nidificant i hivernant, que utilitza com a base cartogràfica la retícula UTM de 5 x 5 km i una o més taules amb les dades demogràfiques, on es presenten les densitats poblacionals per regions orogràfiques i biogeogràfiques o per tipus de formacions forestals i es donen estimacions de les poblacions nidificants i hivernants de l'àrea d'estudi.

El llibre inclou també trenta-cinc fotografies en color de bona qualitat, cedides pel fotògraf Francesc Muntada, que il·lustren diverses de les espècies pròpies de la zona.

Aquest llibre és el resultat d'un volum de treball aclaparador, difícilment repetible, on, a més, l'autor demostra un coneixement veritablement profund del territori estudiat. A tall d'exemple, cal dir que, per a la realització dels mapes de distribució, s'han aplegat dades de mil cinc-cents noranta-cinc jornades de camp, la qual cosa ha permès que les seixanta-vuit quadrícules de 5 x 5 km hagin estat visitades almenys una vegada cada mes de l'any. D'altra banda, per a l'obtenció de les dades demogràfiques, s'han fet quatre-cents vuit mostres mitjançant el mètode de la parcel·la i vuit-cents noranta-un pel mètode dels índexs puntuals d'abundància (IPA) —tres-cents cinquanta durant el període de nidificació i cinc-cents quaranta-un durant l'hivernal.

En conjunt, s'han detectat dues-centes quaranta-vuit espècies, cent vint-i-vuit de les quals són

nidificants a la zona d'estudi. S'han localitzat algunes espècies molt escasses i difícils, com, per exemple, la becada, el picot garser petit, el reietó, la llucareta o el durbec, algunes de les quals no havien estat trobades durant l'estudi corresponent a l'*Atlas dels ocells nidificants de Catalunya i Andorra*. Aquest seguiment exhaustiu també ha permès a l'autor analitzar les tendències poblacionals de les diferents espècies presents en la zona d'estudi; com a resultat, trenta-vuit espècies (29,7%) mostren una tendència a augmentar les seves poblacions i, per contra, vint-i-sis espècies (21,1%) estan en regressió. Entre les espècies que mostren una tendència expansiva destaquen alguns ocells aquàtics (cabusset, bernat pescaire, ànec collverd) i diverses espècies forestals (àguila marcenca, tudó, picot garser gros). En canvi, algunes espècies lligades als ambients agroromaders davallen (puput, colltort, oreneta vulgar, terrorola vulgar, còlit ros, tallarol emmascarat). També davallen els ocells associats als cursos d'aigua (blauet, merla d'aigua) i alguns grans rapinyaires (àguila cuabarrada). Tendències aquestes que s'adiuen molt bé amb les detectades a la resta del país i a les zones properes.

En el llibre es presenten cent seixanta-set mapes de distribució, que utilitzen com a base cartogràfica la retícula UTM de 5 x 5 km, i vuitanta-una taules amb dades demogràfiques. El nombre d'espècies detectades per quadrícula és alt, i varia entre cinquanta-tres i noranta. El número mitjà també és alt, 72 espècies/quadrícula de 25 km², si el comparem

Xoriguer (*Falco tinnunculus*)
femella.
(Fotografia:
Francesc Muntada).

amb els resultats de l'*Atlas dels ocells nidificants de Catalunya i Andorra*, on es va trobar una mitjana de 75,5 espècies/quadrícula de 100 km².

Però una de les aportacions més importants d'aquest treball és el gran volum de dades quantitatives. A Catalunya encara són poc freqüents els estudis demogràfics sobre ocells terrestres, aspecte al qual cal dedicar un major esforç. Aquest és el primer treball on s'aplega informació quantitativa amb relació a un àmbit geogràfic relativament gran, i és per aquest motiu que el llibre aporta una informació nova i molt valuosa sobre les densitats i les estimacions poblacionals de moltes de les espècies més comunes al país. Així, llegirem que el tord presenta densitats d'ocells nidificants que varien entre 1 parella/km² a la plana del Vallès i 3,65 parelles/km² a les serres calcàries de la serralada Prelitoral, i una estimació poblacional mitjana de 3,89 parelles a l'àrea d'estudi. Per a una altra espècie molt comuna, el pit-roig, veurem que la densitat de parelles nidificants als diferents hàbitats oscil·la entre 58,95 exemplars per cada 10 hectàrees a les suredes i 72,5 exemplars per cada 10 hectàrees als

boscors mixtos de pins, alzines i sureres.

Com qualsevol obra de similars característiques, *Els ocells del Vallès Oriental* no està lliure de mostrar algunes mancances i punts millorables. Per exemple, és una veritable llàstima que el mapa de distribució no hagin recollit la informació partint de la retícula d'1 x 1 km de costat. L'autor els té fets, i puc dir que suposen un augment de detall molt notable amb relació als publicats. També caldria incorporar d'alguna manera les variacions demogràfiques als mapes de distribució. Aquest problema es fa especialment evident en les espècies que han patit fortes davallades poblacionals, com, per exemple, el cucut reial: el mapa de la pàgina cent setanta mostra el conjunt de dades recollides durant tot el període de treball i, per tant, suposa una clara sobrevaloració de l'àrea de distribució actual, ja que el mateix autor diu que aquesta espècie pràcticament ha desaparegut de la zona d'estudi. Així mateix, l'autor ha optat per no donar les dades quantitatives, que certament té, d'algunes espècies comunes; per exemple, falten les estimacions hivernals del musol, el cargolet, el pit-roig o la

merla, entre d'altres. Aquesta falta de dades quantitatives d'algunes de les espècies més abundants és una llàstima i, a més, no sempre està prou ben justificada.

Com a conclusió, *Els ocells del Vallès Oriental* suposa un salt qualitatiu important respecte de les anteriors faunes comarcals, incorpora un tractament molt més exhaustiu de les espècies i, sobretot, una metodologia d'estudi molt més sistemàtica. Qualsevol ornitòleg que hagi treballat en estudis similars no pot deixar d'admirar l'ingent treball de Josep Ribas, la seva perseverança i el gran rigor amb què ha anat fet el seu treball durant tots aquests anys. Totes aquelles persones interessades en l'ornitologia i en el coneixement del patrimoni natural de les comarques estudiades, hem de felicitar-nos per disposar, des d'ara, d'una eina molt útil per estudiar aspectes rellevants de l'ecologia de les poblacions d'ocells, així com per poder fonamentar adequadament les estratègies per a la gestió del patrimoni i la conservació de la biodiversitat d'aquestes comarques.